

В. С. Бужан,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ "МОЛОДШОГО ПАРТНЕРА" АСИМЕТРИЧНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ МЕКСИКИ)

V. Buzhan,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ECONOMICAL EFFECT OF THE "JUNIOR PARTNER" OF ASYMMETRICAL REGIONAL INTEGRATION (ON THE EXAMPLE OF MEXICO)

У статті досліджується участь Мексики у інтеграційному об'єднанні НАФТА. Оцінка вигадів та втрат від зони вільної торгівлі, в рамках угоди. Досвід, що є дуже важливим для налагодження відносин між Україною та Європейський Союз.

This article is about North Atlantic Free Trade Agreement, and a role of Mexico in this agreement. Valuation of gains and losses of Mexico in terms of this agreement are quite important and can be actionable, while building and developing relationships between Ukraine and EU.

Ключові слова: НАФТА, інтеграційні процеси, Мексика, угода, торгівля.
 Key words: NAFTA, integration process, Mexico, agreement, trade.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Актуальність розвитку процесів міжнародної економічної інтеграції визначається сучасними умовами розвитку світової економіки. Міжнародна економічна інтеграція надає переваги країнам, оскільки відбувається раціоналізація її можливостей прискореного зростання. Актуальна ця проблема і тому, що міжнародна економічна інтеграція дозволяє підприємствам заощаджувати на виробництві, а також здобувати нові конкурентні переваги. З 70-х років почали активно народжуватися ТНК, які сприяли розвитку міжнародної інтеграції, що в свою чергу призводило до збільшення обсягів експорту, імпорту та збільшенню суспільного продукту. Саме міжнародна економічна інтеграція сприяє кращому економічному розвитку країн з різними можливостями. Компанії у пошуках більшого прибутку направляють прямі іноземні інвестиції по всьому світу. Протягом тривалого часу Україна не була учасником процесів міжнародної економічної інтеграції, оскільки була однією з соціалістичних республік СРСР, яка була представником командно-адміністративної економіки, яка в свою чергу заперечувала будь-які відносини з капіталістичними країнами з ринковими економіками. З 1991 року Україна незалежна країна, і як всі прогресивні країни вона прагне створити ринку економіку, яка буде в змозі інтегруватися з економіками інших держав. На сьогоднішній день Україна знаходиться у стані перехідної економіки, яка інтенсивно інтегрується у світове господарство. Для детального аналізу процесів міжнародної економічної інтеграції ми аналізуватимемо країну — Мексику, яка є яскравим представником процесів економічної інтеграції. Мексика з 1994 року є учасником Північно-американської зони вільної торгівлі (НАФТА). Досвід Мексики є дуже корисним для України, оскільки Мексика та Україна схожі.

СТУПІНЬ РОЗРОБЛЕНОСТІ

Дослідженням цієї проблеми займалося багато вітчизняних та зарубіжних економістів таких, як: Б. Баллас, Дж. Вайнер, В.Н. Харламова, О. Кучик, Д.Г. Лук'яненко.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження ефектів економічної інтеграції в межах досвіду НАФТА, з метою оцінки помилок та здобутих переваг за умов симетричної інтеграції, що важливі для прийняття Україною стратегічно важливих рішень при розробці стратегії інтеграції з ЕС.

ДОСЛІДЖЕННЯ

— Чинники й передумови інтеграційних процесів в рамках НАФТА.

Зміна політичної і економічної ситуації в світі в кінці 80-х років, активізація інтеграційних процесів в Європі і Азіатсько-тихоокеанському регіоні, зростаюча конкуренція з боку Японії, соціально-політичні реформи в країнах Латинської Америки знову підняли питання про економічну взаємозалежність США, Канади і Мексики, про необхідність "повернення" американського бізнесу в Західну півкулю і зрештою про створення Північно-американської зони вільної торгівлі.

Для Мексики НАФТА була необхідна для успішного виконання економічних реформ, модернізації економіки. У минулому Мексика була країною, залежною від експорту нафти, сьогодні вона є чистим експортером промислових товарів, що забезпечує стійке економічне зростання. У ході переговорів Мексика домоглася забезпечення надійного доступу на найбільший у світі ринок (з перспективою витіснення звідти "азіатських тигрів"), збільшення потоку інвестицій, включаючи повернення мексиканських капіталовкладень, а також зниження рівня захисту ринку США. Участь Канади в пе-

реговорах надавала для Мексики можливість відкриття нового експортного ринку і джерела інвестицій. Крім того, створення зони вільної торгівлі може забезпечити більш надійний інвестиційний клімат в Мексиці, а значить, залучить капітали і з третіх країн.

— Мета створення NAFTA та договірні умови

Учасники NAFTA проголосили своєю головною метою створення не спільного ринку західноєвропейського зразка, а зони вільної торгівлі, яка дала б можливість кожній країні-інтегранту без перешкод і обмежень розвивати економічні відносини з іншими державами та регіонами.

Мова йде не про погодження торгово-економічної політики кожного з членів NAFTA з наднаціональними структурами. Більше того, створення подібних структур не планується.

Виходячи з угоди про Північноамериканську зону вільної торгівлі, намічено: поетапне, протягом 15 років, скасування митних тарифів, а також нетарифних обмежень у взаємній торгівлі; забезпечення високого рівня захисту інтелектуальної власності; розробка спільної програми боротьби із забрудненням довкілля. Перелічені напрями діяльності розширюють традиційні уявлення про початковий етап інтеграційного процесу в "класичному" його визначенні. Угода дає можливість практичного розв'язання важливих питань не лише торгівлі, а й усього взаємного співробітництва, зокрема:

— у митній сфері: згідно з угодою країни-інтегранти зробили суттєвий крок до скасування митних обмежень — США на 84 % і Канада на 79 % мексиканського експорту (за винятком нафтопродуктів); Мексика ліквідувала митні обмеження на 43 % товарів із США і на 41 % товарів із Канади. Через 15 років такі обмеження будуть узагалі ліквідовані;

— в інвестиційній сфері: запроваджений інвестиційний механізм не передбачає будь-яких обмежень у діяльності іноземних інвесторів; при цьому гарантуються конвертованість національної валюти і можливість вільного переказу коштів за кордон;

— у виробничій сфері: угодою передбачено створення режиму найбільшого сприяння місцевим фірмам; зі сфери дії угоди вилучені галузі, які відповідно до Конституції перебувають у виключній компетенції держави;

— у невиробничій сфері: запроваджено режим найбільшого сприяння у взаємовідносинах між державами-інтегрантами;

— у фінансовій сфері: вся система розрахунків залишається під контролем держав; під дію угоди про NAFTA не підпадають політика грошового обігу та обміну валют, а також діяльність із соціального страхування та капітального будівництва.

Угода про NAFTA не залишила поза увагою питання вирішення суперечок між країнами-членами, встановивши 3 етапи здійснення арбітражу: на першому етапі проводяться переговори між сторонами з метою задовольного вирішення суперечок; якщо протягом першого раунду переговорів не вдасться дійти згоди, то справа переходить на розгляд Комісії; якщо Комісія не зможе врегулювати суперечку, то вона розглядається групою спеціалістів, яка складається з 5 членів і гарантує справедливе вирішення проблеми. Деякі важливі витяги з угоди про Асоціацію:

Правила походження виробу. Товари вважаються північноамериканського виробництва, якщо вони повністю північноамериканські або настільки трансформовані в регіоні NAFTA, що зазнають конкретних змін у тарифних класифікаціях (у такому випадку частка північноамериканського компоненту у переробці товару залежно від методу повинна становити не менше 50-60 %).

Сільське господарство. Після набуття угодою чинності Мексика та Сполучені Штати Америки негайно скасовують усі нетарифні бар'єри в торгівлі сільськогосподарською продукцією, перетворюючи їх у квоти або звичайні тарифи. Значна кількість тарифних бар'єрів між Мексикою та США були ліквідовані після введення в дію угоди. Мексика та Канада поступово усунуть усі бар'єри у торгівлі більшістю сільськогосподарських продуктів.

Автотранспортні засоби. Перешкоди у торгівлі та інвестиційні обмеження в автотранспортних товарах усуватимуться протягом десятирічного перехідного періоду. Щоб підпадати під преференційний тарифний режим, автотранспортні засоби повинні містити певний відсоток північноамериканського виробництва: від 60, 0 до 62, 5 %. Мита на текстиль та одяг, вироблені у Північній Америці, які відповідають правилам походження NAFTA, буде ліквідовано відразу.

— Показники інтеграційного процесу. Отримані ефекти від інтеграції для країн-членів

Асиметрія відносин полягає у потужностях, точніше їх різниці між економіками країн-членів NAFTA, оскільки ВВП США більше за ВВП Мексики у 15 разів, що є дуже значною різницею, а отже, це може мати як позитивні, так і негативні ефекти для економіки Мексики. Угода про зону вільної торгівлі, на сьогоднішній день вивела Мексику на якісно новий рівень інвестиційної привабливості, оскільки інвестори отримали доступ та деякі пільги для ринків-партнерів Мексики, що складають більше 60% світового ВВП. Також Мексика завдяки автомобільним гігантам з Японії, Європи та США забезпечує більшу частину потреб у автомобілях для США, Канади та країн Латинської Америки, і сьогодні посідає 8 місце у світі за кількістю ви-

Таблиця 1. Загальні обсяги експорту та імпорту країн членів NAFTA, млрд дол.

Загальний експорт	2001	2005	2009	2013	% зміна за весь період
Канада	261,1	360,6	315,2	471,5	59,9
Мексика	158,4	214,2	229,7	385,6	143,4
США	731,0	904,3	1056,7	1607,4	119,8
Разом	1150,5	1479,1	1601,6	2464,5	114,2
Загальний імпорт	2001	2005	2009	2013	% зміна за весь період
Канада	221,6	314,4	321,2	480,9	117,0
Мексика	168,4	221,8	234,4	385,5	128,9
США	1180,1	1732,3	1601,9	2427,1	105,7
Разом	1570,1	2268,6	2157,5	3293,5	109,8

Джерело: складено автором за даними [11].

роблених автомобілів. Україна також має великий потенціал для розвитку автомобілебудування, авіа-космічного будування та інших галузей. Україна може забезпечувати значну частку попиту на промислові товари, але лише за умови залучення іноземних інвестицій, оскільки власних коштів у достатній кількості вона не має. Іноземні інвестиції, а тобто прихід ТНК можуть неоднозначно вплинути на ситуацію в Україні. Це підтверджується на економіці Мексики. З приходом ТНК до Мексики близько 3 тис. мексиканських підприємств, припинили своє існування оскільки, також низькокваліфіковані спеціалісти конкурували тепер не тільки між собою, а й з спеціалістами з США, та Канади. Але із приходом ТНК рівень кваліфікації мексиканських робітників почав підвищуватися. Кількість бідного населення складає 50 млн чол. Оскільки це близько 50% населення, то це є дуже високим показником. Важливо зазначити, що заробітна плата в Мексиці сьогодні так і залишилася низькою.

Про масштаби економічного взаємозв'язку США, Канади і Мексики на основі взаємної торгівлі і руху капіталу можна судити за наступними даними. В США реалізовується близько 70—85% канадського експорту (19% ВВП Канади). В США прямує близько 70% мексиканського експорту, а звідти поступає 65% мексиканського імпорту. Частка США в загальному притоці прямих іноземних інвестицій до Мексики перевищує 60%. ВВП США в 9 раз перевершує ВВП Канади і в 14 разів — Мексики.

Імпорт США, за період 2001—2013, зріс загалом на 105,7%, а з країнами NAFTA на 79%. Так, імпорт США з Канади, за період з 2001 по 2013 рік зріс на 56%, а з Мексики на 123%. Канада та Мексика для США, на сьогодні, є третім та четвертим за обсягами торгівлі партнером, поступаючись тільки Китаю.

Експорт США за цей період зріс загалом на 119,8%, а з країнами NAFTA — на 97,3%. Канада та Мексика для США на сьогодні є найбільшими імпортерами американської продукції. Так, експорт США до Канади, за період з 2001 по 2013 р. зріс на 100%, а у Мексику — на 85%.

За період з 2001 по 2013 рр. відбулося збільшення номінального ВВП США на 54%, Канади на 153%, Мексики на 62%. Реальний ВВП Канади зріс на 24%, США

Таблиця 2. Обсяги експорту та імпорту країн-членів NAFTA між країнами-членами об'єднання, млрд дол.

Експорт в межах NAFTA	2001	2005	2009	2013	% зміна за весь період
Канада	229,0	305,0	240,7	356,9	55,85
Мексика	139,6	188,1	193,7	311,1	122,8
США	265,2	331,5	333,7	523,2	97,3
Разом	633,9	824,5	768,1	1191,2	87,9
Імпорт в межах NAFTA	2001	2005	2009	2013	% зміна за весь період
Канада	148,8	192,6	181,7	273,4	83,7
Мексика	118,3	125,1	120,1	203,4	72,0
США	352,9	464,3	405,9	631,8	79,0
Разом	620,0	782,1	707,7	1108,6	78,8

Джерело: складено автором за даними [10].

на 23%, Мексики на 30%. Обсяг інвестицій з США до Мексики, за розглянутий період, зріс на 251%, а до країн, які не є членами NAFTA, тільки на 154%. Інвестиції Мексики в економіку США, за даний період, зросли на 237%, в той час як до інших країн на 140%.

З 2001 року кількість зайнятих в межах NAFTA збільшилась майже на 18%, що становить 25,7 млн робочих місць.

У той же час, рівень безробіття зріс в США та Мексиці на 4,2% та 2,3% відповідно.

Як бачимо з таблиці 3, зовнішньоторговельні відносини між країнами-членами NAFTA у відносному вираженні зменшились. З цього можна зробити висновок про дезінтеграційні процеси в межах об'єднання, але треба розуміти, що ці показники спричинені тільки втручанням однієї країни — Китаю.

Як бачимо, відбулось незначне зростання відношення внутрішньої торгівлі до ВВП кожної країни, але в останні роки є тенденція до падіння, що знову підтверджує гіпотезу про дезінтеграційні процеси.

З цього рисунку видно, якими темпами погіршувались інтеграційні зв'язки між країнами-членами в середині 2000-х років. Так, Канада і Мексика скоротили свій обсяг торгівлі у % вимірі майже вдвічі, порівняно з 2001 роком. При цьому, США залишали свою частку у відсотковому вимірі на однаковому рівні, і нарощували обсяги торгівлі з країнами NAFTA такими ж темпами, як і з усіма іншими експортерами й імпортерами.

Проаналізувавши динаміку індексу внутрішньогалузевої торгівлі, можна побачити, що країни по-

Таблиця 3. Динаміка частки зовнішньої торгівлі з країнами-членами NAFTA, %

Частка експорту до країн NAFTA					
	2001	2005	2009	2013	% зміна за весь період
Канада	88	85	76	86	-2
Мексика	88	88	84	81	-7
США	36	37	32	33	-3
В цілому	55	56	48	48	-7
Частка імпорту з країн NAFTA					
	2001	2005	2009	2013	% зміна за весь період
Канада	67	61	57	57	-10
Мексика	70	56	51	53	-17
США	30	27	25	26	-4
В цілому	39	34	33	34	-5

Джерело: складено автором за даними [11].

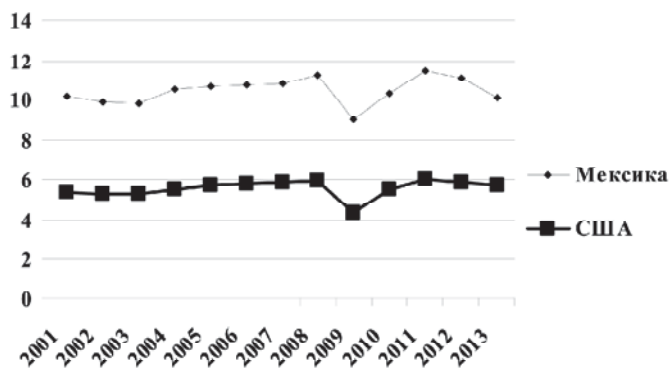


Рис. 1. Частка внутрішньо-регіональної торгівлі NAFTA відносно ВВП регіону у 2001–2013 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [10; 11].

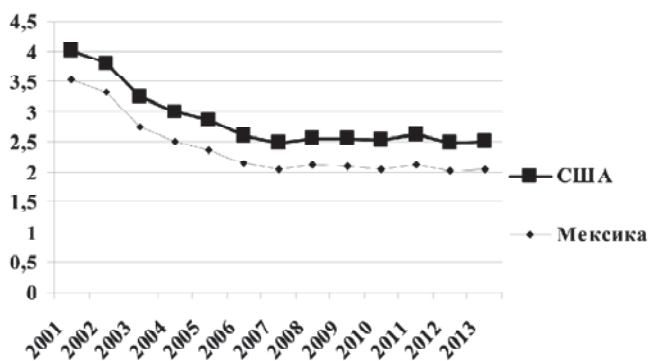


Рис. 2. Співвідношення внутрішньо-регіональної торгівлі відносно зовнішньої торгівлі країн NAFTA у 2001–2013 рр., разів

Джерело: складено авторами за даними [10; 11].

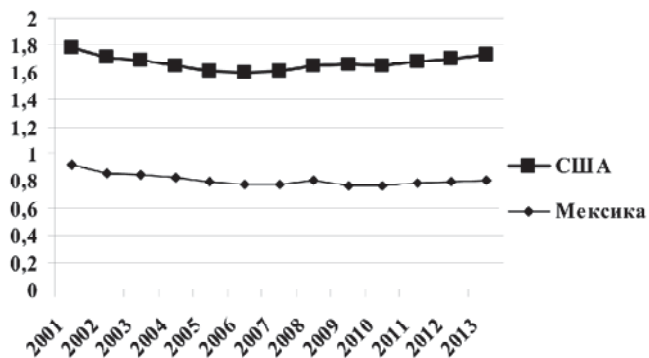


Рис. 3. Індекс Грубеля-Ллойда країн-членів NAFTA

Джерело: обраховано й складено авторами за даними [10; 11].

глиблюють внутрішньогалузеву торгівлю, хоча Мексика ще має більшу тенденцію до міжгалузевої торгівлі.

У таблиці 4 подано товарні групи, внутрішньогалузева торгівля якими найзначніше змінилась протягом 2001–2013 рр. Так, для Мексики значно зростає внутрішньогалузева торгівля в сфері суднобудування, виробництві какао, видобування та переробки природного палива, виробництва м'яса та тютюнових виробів. Знизилась внутрішньогалузева торгівля передусім в машинобудуванні (автомобілебудування, важке машинобудування) та фармацевтиці.

ВИСНОВКИ

Зусилля Мексики спрямовані на лібералізацію її ринку, що продовжуються, особливо в сферах енергетики, банківської справи, телекомунікацій і транспор-

ту, продовжують відкривати перед експортерами з Канади і США всі нові можливості. З розвитком і посиленням мексиканської економіки, попит на товари і послуги ростиме, і партнери Мексики по NAFTA цілком здатні задовольнити ці потреби.

Підписання NAFTA привело до більш значних змін в русі капіталу між Канадою і Мексикою. Канадські інвестиції до Мексики значно збільшилися, концентруючись в таких сферах, як гірничодобувна промисловість, банківській справі і телекомунікації, тоді як спостережуване зростання мексиканських інвестицій до Канади, хоча і носить постійний характер, але все ще значно відстає в розмірах.

Аналізуючи економіку Мексики, можна дійти висновку, що вона перейшла на якісно новий рівень за період 1993–2013 років, а саме: підписання угоди NAFTA, а також виконання ряду завдань для покращення інвестиційного клімату. ВВП, експорт, імпорт зросли приблизно у 2 рази, що є дуже потужним результатом. З'явилися підприємства "макіладорас", які створили більше 10 млн робочих місць, та майже вирішили проблему безробіття, але, на жаль, сьогодні у Мексиці існує проблема нерівномірності розвитку регіонів, оскільки "макіладорес" знаходяться на півночі вздовж кордонів з США, а отже, південна частина зайнята в більшому ступені сільським господарством, що не є дуже високоприбутковим заняттям. Отже, Україні під час розгляду стратегії інтеграції та залучення прямих іноземних інвестицій слід враховувати, що може початися нерівномірний розвиток і аналогічно Мексиці південні регіони будуть зайняті лише у сільському господарстві. Звичайно ж, коли Мексика почала укладати угода про зону вільної торгівлі, на сьогоднішній день вивела Мексику на якісно новий рівень інвестиційної привабливості, оскільки інвестори отримали доступ та деякі пільги для ринків-партнерів Мексики, що складають більше 60% світового ВВП. Також Мексика завдяки автомобільним гігантам з Японії, Європи та США забезпечує більшу частину потреб у автомобілях для США, Канади та країн Латинської Америки, і сьогодні посідає 8 місце у світі за кількістю вироблених автомобілів. Україна також має великий потенціал для розвитку автомобілебудування, авіакосмічного будування та інших галузей. Україна може забезпечувати значну частку попиту на промислові товари, але лише за умови залучення іноземних інвестицій, оскільки власних коштів у достатній кількості вона не має. Іноземні інвестиції, а тобто прихід ТНК можуть неоднозначно вплинути на ситуацію в Україні. Це підтверджується на економіці Мексики. З приходом ТНК до Мексики близько 3 тис. мексиканських підприємств, припинили своє існування оскільки, також низько кваліфіковані спеціалісти конкурували тепер не тільки між собою, а й з спеціалістами з США, та Канади. Але із приходом ТНК рівень кваліфікації мексиканських робітників почав підвищуватися. Отже, інтеграційні процеси є дуже неоднозначними. Кількість бідного населення складає 50 млн чол. Оскільки це близько 50% населення, що є дуже високим показником. Важливо зазначити, що заробітна плата в Мексиці сьогодні так і залишилася низькою.

Література:

1. Авдокушен Е.Ф. Международные экономические отношения. — Москва: Информационно-внедренческий центр "Маркетинг", 2000. — 320 с.
2. Афонцев С. Проблема глобального управления мирохозяйственной системой: теоретические аспекты. // Мировая экономика и международные отношения. — 2001. — № 5. — С. 65—70.
3. Волошин В. Регулирование світової економіки. — Київ: ВПЦ "Київський університет", 2000. — 313 с.
4. Гіл Ч.В.А. Міжнародний бізнес: Конкуренція на глобальному ринку. — Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. — 856 с.

Таблиця 4. Внутрішньогалузева торгівля між країнами NAFTA в 2001–2013 рр., %

Мексика	2001	2005	2009	2013	Δ, %
Кораблі, човни та інші плаваючі засоби	31	48	92	95	+64
Какао та какао-продукти	52	85	76	83	+31
Мінеральні палива, олії, мастила, тощо	59	49	58	82	+23
Тютюн та тютюнові вироби	35	60	59	57	+22
М'ясо та м'ясні продукти	8	9	11	30	+22
Пром. машини, ядерні реактори, бойлери	90	81	77	70	-20
Дерево, деревина то похідні продукти	83	78	74	60	-23
Фармацевтична продукція	65	74	31	41	-24
Електричне та електронне устаткування	83	56	46	50	-33
США	2001	2005	2009	2013	Δ, %
Дерево, деревина то похідні продукти	33	31	64	62	+29
Тютюн та тютюнові вироби	67	60	88	95	+28
Мідь та мідні вироби	73	80	86	97	+24
Авіаційно-космічна галузь	70	77	86	90	+20
Фармацевтична продукція	69	89	96	83	+14
Кораблі, човни та інші плаваючі засоби	84	91	57	61	-23
Килими, інші текстильні поверхні для підлоги	56	51	29	30	-26
М'ясо, риба, та їжа морського походження	96	98	75	69	-27
М'ясо та м'ясні продукти	95	98	71	64	-31
Залізничні, трамвайні локомотиви	87	75	70	35	-52

Джерело: складено автором за даними [10; 11].

5. Ложечко М. NAFTA в интеграционных процессах: проблемы и перспективы // Внешняя торговля. — 2006. — № 5, 6.

6. Международная экономическая интеграция. (Учебное пособие). Под редакцией д.э.н., проф. Н.Н. Ливенцева. М.: Экономистъ, 2006. — 25 с.

7. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України. — Київ: КНЕУ, 2003. — 948 с.

8. Румянцев А.П., Климов Г.Н., Рокоча В.В. та ін.; За ред. А.П. Румянцева. Міжнародна економіка. — Київ: Знання, 2004. — 449 с.

9. Харламова В.Н. Международная экономическая интеграция. — Москва: МГИМО, Издательство "АН-КИА", 2002. — 175 с.

10. International trade center [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.intracen.org/>

11. International monetary fund [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/>

12. World Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://worldbank.org>

13. World Economic Forum [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.weforum.org/>

14. NAFTA [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.naftanow.org/facts/default_en.asp

15. Міжнародні організації — Кучик О.С. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://libfree.com/>

References:

1. Avdokushen, E.F. (2000), Mezhdunarodnye ekonomicheskiye otnosheniya [International economic relations], Moskva: Yformatsyonno-vnedrencheskyj tsentr "Marketynh", Moscow, Russia.

2. Afontsev, S. (2001), "The problem of global governance of the world economic system: Theoretical aspects",

Myrovaia ekonomyka y mezhdunarodnye ot-nosheniya, vol.5, pp. 65—70.

3. Voloshyn, V. (2000), Rehuliuвання svitovoi ekonomiky [The regulation of the world economy], VPTs "Kyivs'kyj universytet", Kyiv, Ukraine.

4. Hil, Ch.V.L. (2001), Mizhnarodnyj biznes: Konkurentsii na hlobal'nomu rynku [International Business: Competing in the global market], Vydavnytstvo Solomii Pavlychko "Osnovy", Kyiv, Ukraine.

5. Lozhechko, M. (2006), NAFTA in the integration processes: Problems and Prospects "", Vneshniaia torhoviia, vol. 5, 6.

6. Lyventsev, N.N. (2006), Mezhdunarodnaia ekonomicheskaiia yntehratsyia [International economic integration], Ekonomyst', Kyiv, Ukraine.

7. Novyts'kyj, V.Ye. (2003), Mizhnarodna ekonomichna diial'nist' Ukrainy [International economic activity Ukraine], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Rumiantsev, A.P. Klymko, H.N. and Rokocha, V.V. (2004), Mizhnarodna ekonomika [International Economics], Znannia, Kyiv, Ukraine.

9. Kharlamova, V.N. (2002), Mezhdunarodnaia ekonomicheskaiia yntehratsyia [International economic integration], MHIYO Yzdatel'stvo "ANKYL", Moscow, Russia.

10. International trade center, (2015), available at: <http://www.intracen.org/> (Accessed 12 May 2015).

11. International monetary fund (2015), available at: <http://www.imf.org/> (Accessed 12 May 2015).

12. World Bank (2015), available at: <http://worldbank.org> (Accessed 12 May 2015).

13. World Economic Forum (2015), available at: <http://www.weforum.org/> (Accessed 12 May 2015).

14. NAFTA (2015), available at: http://www.naftanow.org/facts/default_en.asp (Accessed 12 May 2015).

Стаття надійшла до редакції 29.05.2015 р.